

Lekeitiar erraldoia Resurreccion Maria de Azkue II

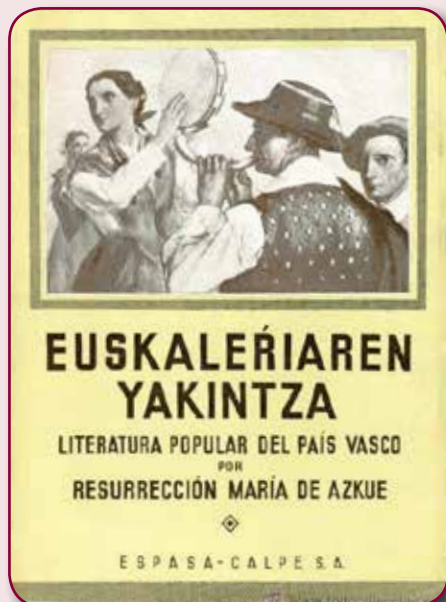
Klaudio Barroeta

6-Azkue abade.

Euskaltzaindiak 1957an Azkueri eskeñi eutsen omenaldian, on Resurreccionen alderdi au azteertu eban Andres E. Mañarikuak bertan irakurritako lan batetan. An esandakoaz gañera beste xeatasun batzuk emotera noa Azkueren alderdi au laburrean ikusteko. 1888.eko Uztaillean abadetu ostean, Iraillaren 29an emon eban Meza Barria. Eta abade urre eztiak ospatzeko 1938an jaioterriko Udalari zuzendu eutsen Te Deum bat iru aots eta organurako egiña. Azkue abadeak ez eban iñongo Parrokiagaz loturarik euki. 1889an Aingeruen Zaindarien Institutua sortu eben Rafaela Ibarrararen kapellau izendatua izan zan. 1894an Toursera joan arte iraun eban kapellautza onetan. Orduan ezagutu eban Azkue, izekoaren etxean, Julio Urkijok, gero Azkuerekin batera ainbat lan eta ikerketa burutu ebazanak.

Azkueren biografian ezagutzen ez dan alderdi bat zera da, Jesusen Lagundian sartzeko izan ebazan asmoak. 1895.eko Abenduaren 10ean Rafael de Leon jaunari idazten deutson gutunen an diñotso:” nire siñaturaren ondoan ipiñiko nebazan bearbada S. J. inisial opagarriak Alfonso (Azkueren anai nagusia) ilda ez baegoan”. Eusebio Maria aita bezala Lekeitioko Nautika Eskolan katedratikoa izan zan au, 1894.eko Apirillaren 28an il zan. Eta Jesusen Lagundian sartzeko ostopoa zera zan: Alfonsoren eriotza ostean, amaren ardura bere lepora etorkola. Josulagunak, ostera, on Resurreccion Lagundira eroango ebelakoan egozan. 1894.eko Iraillaren 13an Azkueri idazten deutso Aita Tomas Ipiñak: ”Urriaren asieran nobiziadoan ikusteaz asko poztuko nintzake”. Eta gure lekeitiarra bide ori artzeko benetan zirikatuta egoan Aita Ipiñak gutun batetan, 1894.eko Abenduaren 23.ekoan, esandakoaren araberan.

Ainbat josulagunekin arremanetan ebillen Azkue garai aretan, tartean Aita Jose Inazio Arana zalarik; izkuntzaritzako gaiak ugari erabiltzen ebezan bien arteko gutunetan. Baña erdi lotan geratu zan bokaziñoa ama il eta gero arte. 1914an “Urlo” opera estreinatukeran ekonomi eta

arte arloetako ondamenagaitik jasan eban naigabe ikaragarria eta Loiolara jo eban; baña Zumaian Txomin Agirrek artutako erabaki ori obetu ausnartzea eskatu eutson eta Bilborako itzultze bidean sartu zan.

Azkue abadearen alderdi garrantzitsu bat bere sermoiak betetzen dabe. 1899an asita eta Toursera joan arte bost urteen zear Bilboko Santiago Basilikan, igandero goizeko seiretako mezatan, udan izan ezik, sermoia euskeraz emoten eban. Orrez gañeko ainbat parroketatik euskeraz itz egiteko eukan erreztasun eta mintzaira ederragaitik jai, irurren eta beste antzeko elizkizunetan sermoiak egitera deitua izaten zan. Azkuek emondako sermoietatik batzuen batzuk imprimatuak izan ziran, adibidez, Begoñan 1890.eko San Jose egunean emon ebana. 1895.eko Uztaillaren 21ean Gernikan emondakoa, gero 1896.ean Jose Astuik Jaungoikoa ta Foruak izenburu liburu batetan argitara emon ebana, eta Ordiziako Euskal jaietan 1904.eko Iraillaren 18an emondakoa, Etxegarai ta Muxika jaunek iri onen Monografian argitaratu ebana.

Abade izateak eta musikarako eukan joerak antolatu ziran Eliz Musikazko Jardunaldi ia guztietan partaide izate-ra bultzatu eben, Bilbon 1896an antolatutakotik asita. 1907.eko Apirillean, Bruselan egoanez, Valladoliden Goikotxea eta Otaño adizkideek eratutako Jardunaldietara joaterik ez eban eduki, ezta urrengo urtean Sevillan eratutakoetara, orduan Kolonian egoalako. Baña Bartzelonan Eliz Musikazko III. Batzarra, 1912.eko Azaraoren 21.etik 24 arte ospatzen danean, bertan agertzen jaku partaide. 1913an Baionako Batzarra be badoa, Azaroaren 21.etik 23 arte eta jakiña, 1928.eko Azaroaren 19.etik 22 arte Gazteizen eratutakoara, itzaldi bat emen emonaz gañera.

1900eko Iraillaren asierako egunetan Begoñako Ama Birjiñaren Bureskunde Kanonikoaren Jaiak egin ziran Bilbon, eta Musika Azpibatzearen Buru izatez aparte, berak euskertu eban Bederatziurrena eta asiera egunerako Otizkantu bat konposatu eban aots eta organurako. Eta Iraillaren 3an Es-labaren Meza bat zuzendu eban Azkuek Begoñako Basilikan eta 8an berak idatzitako olerkiarekin Buenabentura Zapirain adizkide lekeitiarrak musikatu eban Ereserkia kantatu zan.

Egindako osteria askoren artean bi egin ebazan Palestinarra: lenengoan 1902.eko Apirillaren batetik Maiatzaren 10 arte. Euskal Erromerian partaide zalarik egin ebanean,

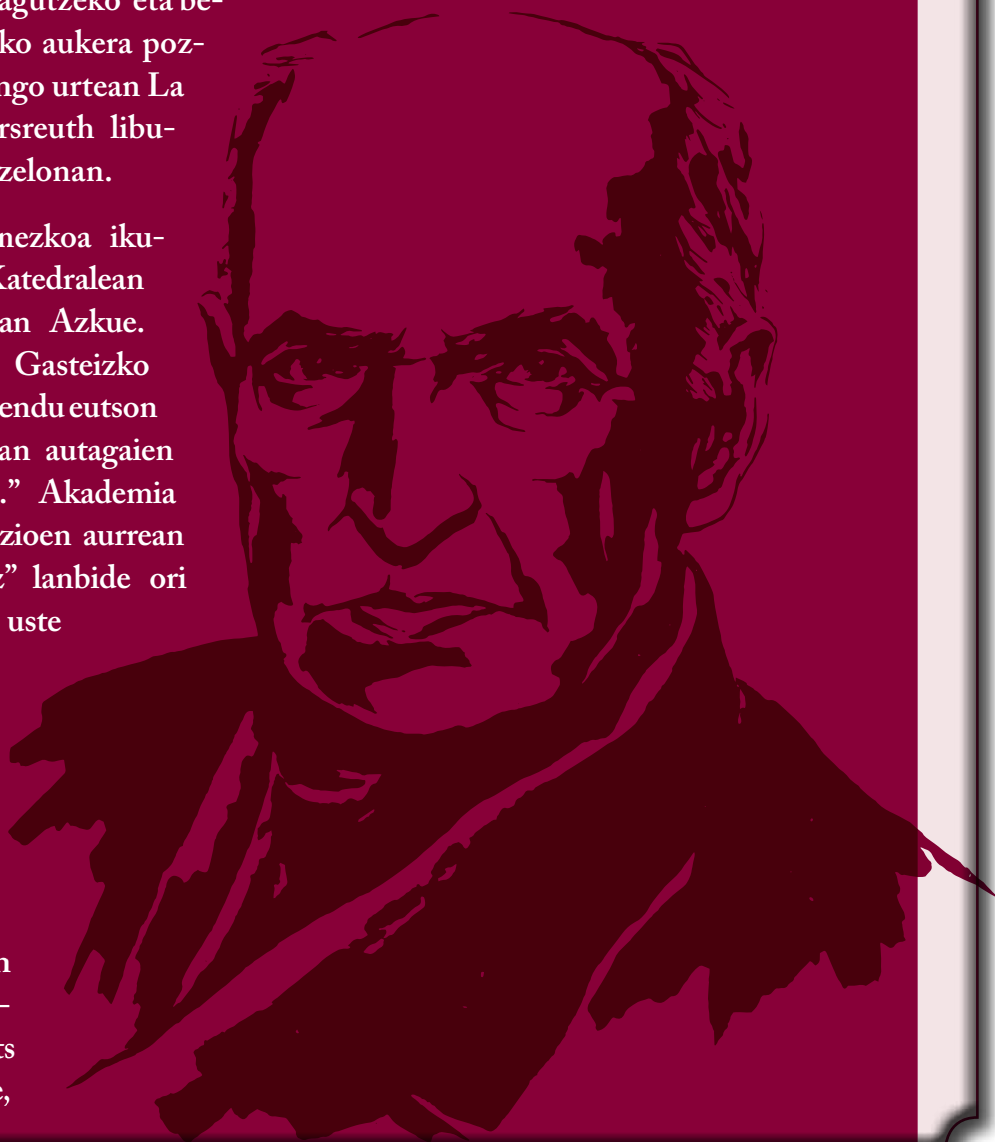
gertaldi onetarako Euskalerritik Palestinara ereserkia konposatu eban; bigarrena 1911.eko Maiatzean egin eban. Ostera guztietan ez eban abade izaera aitzuten eta eliz ospakizunetan parte artzen eban. Adibidez musikazko ikasketak amaitu ebazanean Kolonian 1909.eko Maiatzean, bertan iraun eban Abuztuaren leen egunak arte Nazioarteko Eukaristi Batzarrean egoteko. 1923an Erroman be egon zan amazazpi egunen zear.

Alemaniko egotaldietan adiskide kuttun bat, Beda Kleinschmidt frantziskotarra, eta oneri, 1932an il ostean Sevillako La Voz de San Antonio aldizkarian doluzko nekrologia bat eskeñi eutson. 1928.eko udean frantziskotar onegaz bidaia bat egin eban Wesfaliatik Konnersreuteraño eta an “Teresa estigmatizatua ezagutzeko eta berakin arremonetan ipinteko aukera pozgarria eduki neban”. Urrengo urtean La estigmatizada de Konnersreuth liburuskara argitaratu eban Barzelonan.

Josulaguna izatea ezinezkoa ikusi ondoren Gazteizko Katedralean Txantre izatera saiatu zan Azkue. 1914.eko Urriaren 5an Gasteizko Apezpikuari gutun bat zuzendu eutson aurreko ikustaldi batzuetan autagaien artean egoala gogoratuz.” Akademia sortzeko asmotan Diputazioen aurrean agertzeko goigizon legez” lanbide ori baliogarria izango leikiola uste eban Azkuek. Gazteizko Txantre izateko gogoaren aldeko arrazoi geiago emoten deuskuz Azkuek orduan Segobiako Apezpiku zan on Remigio Gandasegi 1914.eko Urriaren 13an idazten deutson gutunean:” musikari lez urrats andi bat izatetik aparte,

burubelarri lanean jarrituteko bear ebazan dirulaguntzak lortzeko egokia izango zala”. 1913an Nuntzioak Santiago Compostelako Txantre izatea eskeñi eutson baña ez eban onartu.

Abadetuta urrengo urtean “Gernikako Arbolari Olerki bat” saritzeko epaimaiko izateko dei bat artu eban Gernikatik. Carlos de Borbon jaunaren Foru Zinaldiaren omenaldirako Batzorderengandik jator-kon deia. 1889.eko Apirillaren 21ean abade lez ezin zala eginkizun politiku batetan partaide izan erantzun eutsen Azkuek. Dirudienez politiku bati omenez eginkizuna zuzentzeak atzeratzen eban Azkue, urte batzuk geroago, 1895an eta bertan Gernikan, foru aldeko sermoi batetan parte artu eban eta.

Ez eban osterak ukatu Euskal Jai batzuetan epaimaiko izatea, adibidez, 1893an Azpeitian Bersolari Leiaketarako epaimaikoa izan zanean, edo 1903.eko Iraillean Aramaion edo urte bereko Urrian Donapaleuen, edo 1904.eko Iraillean Donostian Euskalerriko Oituri buruzko jaietan.

Iru abade ekintza ziran Azkuarentzat gogoko: Apaizteriaren Batasun Apostolikoa, Apaiz Ostegunen Erakundea eta espainiar atzerriratuenganako laguntza. Bigarren aipatutako ekintzaz Goi Salbatzeallearen Kongregazionekoekin arremon estu euki ebazan eta Abade Egue-neko Erakundeari iru liburuxka zuzendu eutsozan, bat bizkaieraz, bestea gipuzkeraz eta irugarrena gastelaniaz, eta orrez gañera Ereserki bat.

Jesusen Teresa Donarekiko debozio berezia eukan eta oneri be Ereserki bat zuzendu eutson.

7-Azkue argitarazle.

Bizente Goikoetxea adiskideari eraturako omenaldi barruan Azkuek emon eban berbaldian idatzita itxi euskun: "Abadetu nintzan urtean La Abeja (Erle) izeneko aldizkaritxu bat argitaratu genuen lau edo bost lagun artean". La-

gun oneik, berak esaten deuskunez, Silberio Etxebarria, Antonio Arginzoniz, Sabino Arana-Goiri eta besteren bat izan ziran. Aldizkari onetan argitaratu ebazan Azkuek, 1889an asita, bere len lanak, bata Peru matraka ta Pedranton, kondaketa atsegiña. Bizi laburra izan eban aldizkari onek, sei ale urten ondoren 1890.eko Maiatzean desagertu zan.

Zazpi urte geroago ordurako ekintza arriskugarria zan bati ekin eutson Azkuek, Euskalzale asterokoa, euskera utsean eta berak bakarrik argitaraturikoa. Naiz eta aldizkariaren idazketa lana ia berak bakarrik leporatu, orduko euskal idazleetatik oberen lankidetza lortu eban. Bertan izenpetu ebazan on Resurrezionek bere lanak Eketa, Basozale bat, Euskalzale, Txirrist eta Vascofilo izenordeekin. Astekari onek iraun eban 1897.etik 1899.eko Abendurarte. Azken urte onetako Iraillean eta euskera utsean lanak argitaratzeagaitik, gaztelaniara itzuli barik, eun pesetako zigorragaz isundu eban Azkue gobernuko agintariiek, itzultzeraz beartuz. 1900.eko Otaillaren 8an argitaraldiaren kopurua eskatu eutson Gobernadore Zibillak eta egun berean erantzun eutson Azkuek "nagusikeria eta erabaki iraingarriak ez ebazala onartu gure" eta argitarapena itzita eukala.

1902.eko Otsaillaren 5an beste aldizkari barri bat kaleratu eban Azkuek, Ibaizabal, bizkaieraz eta gipuzkeraz idatzita, urrengo urte bietan argitaratu zana. Naiz eta praktikoki aldizkariaren zuzendaria bera izan ofizialki Ebaristo Bustintza "Kirikiño" zan, ordurako Azkuerekin egitamu pedagogikoetan bat etorrena.

Euskalzale aldizkarian argitara emon eban Azkuek lenengoz Pedro Inazio Barrutiaren Gabonetako Ikuskizuna. Migel Biguri jaunaren liburutegian agertu zan XVIII, mendeko antzerki au eta Mondragoetik igorri eutson Azkueri kopia bat Juan Carlos Gerrak 1897.eko Abenduaren 10ean gutun batez. Aldizkariaren 50 eta 51, Aleetan argitaratzera leiatu zan Azkue. Aurreko urtean, 1896an, iñoren lan literarioak argitaratzen asita egoan Azkue, liburu einekoak, argitalpen sail onetan bere aitaren lan poetikoa Parnasorako bidea izenburuarekin leen liburu legez Astuiren moldiztegia inprimatuz. 1897an Euskalzalaren moldiztegia eraikitzen dabenean Euskalzalen liburutegia

izena emoten dautso saillari eta Pedro Antonio Añibarroren Eskuliburua argitaratzen dau. Gero imprimategi onetatik kaleratuko dira Juan Antonio Mogelen Konfessio ona eta Juan Antonio Ubillosen Kristau doktriñberri ekarlea. 1899an Juan Antono Mogelen Peru Abarka argitartzen dau leenengo argitalpen elebiduna emonaz (euskerazko leena Elizaldek eginda eukan Durangon 1881an). Idazle onen Sermoi eskuizkribuak argitaratzeko asmoa be baeukan Azkuek eta Gazteizko Apezpikuagandik baimena lortuta eukan 1901.eko Abenduare 16an, baña beste zeregin batzuk eta Euskerazaleren moldiztegia desagertzeak galerazi eutsoen proiektu a burutzea. Beste idazle batzuen textuegaz, ots Añibarro eta Mogekekaz, Meza entzukera bi liburuxka argitaratu eban 1898an.

8-Azkue idazle.

Bere lan literarioa, Antoine D'Abbadie jaunari zuzendua, 28 urte ebazala idatzi eban Azkuek: Bein da betiko, 1893an Bilboko Miserkordia Etxean argitaratu eutsoena. Irakurgai liburu au urtearen erdi aldean kaleratuta egoan Arturo Kanpionek Uztaillearen 25an eskuratu ebalada adierazten dau. Bizkaieraz (ez-

kerreko orri aldetan) eta Lekeitioko euskalkian (eskuñeko orrialdetan) argitaratu eban. 1897an Euskelzale aldizkari asieratik argitaratu ebazan pasadizo, txiste, irazkiñak etabar, gero bere moldiztegian Txirristadak izenburuko liburu batean barriro atara ebazan. Beste lan batzuetan emongo dau debora irugarren liburu literarioa argitaratu arte. Iztegi, Kantategi eta Operagintzak beteko dabez luzero Azkueren egunak 1918.eko iraillaren 20an, Lekeitioko oporraldian, gipuzkeraz idatzitako Ardi galdua elabarriaren itzaurrea izenpetu arte; Gezala ta Rochelten irudiekaz argitaratuko dau urte berean. "Arteka idatzitako" elabari onen gaztelaniazko itzulpena Bergarako El Rosario moldiztegian argitaratu zan 1919an. Argitaratu barik itzi ebazan Azkuek beste lan literario bi: Latsibi elabarria eta Kerpisen Kristoren Antzbidea-itzulpena.

Euskal literaturari Azkuek emon eutson frutua ugariagoa da, noski, baña eun orrialdetik gorakoak bakarrik aipatu dodaz. Ipuñak, kontaketak, zarzuelak, antzerkiak, olerkiak, bilduteko eta idazlan osoen argitalpen batetan emoteko beste askorenak baño meritu geiago dabenak; egunen baten lan au Euskaltzaindiak egingo dabelakoan nago.

